

קארל מארכס הגדיר את בלזאק כ... רואה-החשבונות של החברה * ואילו הוא

קרא לעבר פסל נפוליון: ..מה שנמוע ממך לעשות בחרב, אני אשלים בעט! *

מדוע קשה לאהרון מגד להשלים עם כך שבלזאק היה נוכל, נואף וסופר-גאון?

הקרב על פרומתיאוס

זה מדבר על המו"לים והסוכנים היהודיים, מעורר קצת גיחוך כאשר מגד בבורותו מעלה זאת ליד בלזאק, שהרי פרומתיאוס — לאחר ביקורו ברוסיה ופגישתו ביהודי מיוזמי-אירופה של המאה הי"ט — כתב עליהם: "...רמאים, עוקות — נוכלים המוכנים לכל תועבה בעבור בצע..."

ג. פרומתיאוס מתגייס לפלמ"ח
הקורא שהוא תמים לגבי ביקורתו של אהרון מגד על פרומתיאוס, ושטרם הבחין במיכלול המניעים האישיים שהביאו את מגד לקטוף סידרה זו, תהיה לנוכח קביעות כמו: "...הדיאלוג השדוף, שאין בו גם מיספס אחד של שאר-רוח..." ברור לקורא העברי כי בלתי-ניתן לדמיין, או לקרב, את ההברקה הבלקאית ב"זולותה ואווילותה", אל הדיאלוג המגדי, כפי שזה בא לידי ביטוי בגירסה הטלוויזיונית של חדווה ואני (חדווה ושלומיק).

תיאורים שונים של בני תקופת בלזאק, כסאנד, תיאופיל גוטייה ואחרים, מאמתים את סמיכותו של בלזאק לשולחן אמו ואת הצגות פולחן-הראוותנות של כתיבתו, כך שהגיחוך שאותו מוצא מגד בתיאור החזותי: "אגורה רב עם אמו ועם אחותו, ובה בשעה הוא נוטל את העט ומתחיל, במרץ קבלני, בכתיבת רומן חדש..." אך מי אגונו שגליו על בורותו של אהרון מגד? יש להניח גם שתיאור דמותו הפרומתיאית של בלזאק מעורר עד למאד את קינאת-הסופרים שנתרה למגד מחוכמת-הסופרים. עצם יכולתו של סופר להתיישב במשך כל שעות היממה, ללא תיסכולים, מעצורים, בעיות של ישר-כתיבה, תרמו לסלידתו של מגד מתיאור זה של בלזאק.

מן הסתם קשה למגד לראות סופרים החיביים למכור את עיטם בעבור פת-לחם, והוא רואה את הסיפוח, מאז ימי שחרותו, בדומה למרבית חבריו הפונקציונריים התרבותיים, מבעד לכיבודים אשר המיסד הישראלי מרעיף על הכותבים ההולכים בתלם, ומכבד אותם בשליחויות שבהן עולה בידם לפגוש סופרים בריטיים כדוד טורנר, או לשמש כנספחי-תרבות בלונדון, ולהדיח אותו, "אינטר נציגול של סוכנים יהודים..." על-מנת שיוציא-לאור את כתיבתו, ללא חשש שאלה "ימצאו את דמם של סופרים אלה..."

על כל פנים, קשה לראות את בלזאק, אילו היה יליד הארץ במאה ה-20, משרת במילחמת-העצמאות כקצין תרבות, ולאחריה זוכה בשלחנות רבים של כיבוד בניסיון פחיתות-תרבות זרות. אופיו הטמפרמנטי ולשונו השנונה היו מביאים לדיכוי בידי הקומיסרים לסיפוח המשחקים. כמו במאמרו זה של מגד, את שוטי-האלהים של הסיפוח העיברית, והמשחוקקים למסמר את כל הכותבים והושבים אל דרר-המלך.

אלא שמגד, בהתיימרותו, מסיים את מאמרו בקביעה: "...כמו-כן חשבתי על כמה סופרים, שכשהם מספרים ויכרונות על גדולים מהם, או כותבים את תולדות חייהם — הם מנמרים אותם עד כדי שיעור-קומתם שלהם, כך שכל פרומתיאוס יוצא ננס מתחת ידיהם..." למעטים ידוע הסוד, ש"גימוד" הוא אחד מעיסוקיו המרכזיים של מגד-הסופר, ושהוא כתב, בעבור כסף, לחברת-ההשמל ספר על פינתס רוטנברג, היוקן מנהריים, ודאג ששמו לא יתפרסם מתחת לסיפור זה. גם בסיפור החי על המת עוסק מגד, "גימוד" של דמות מעורבת, המורכבת מרוטנברג + יצחק שדה, מפקד-הפלמ"ח, ההבדל בין מגד לטורנר הוא, שטורנר חותם על דבריו בשמו המפורש. בבורותו מכשל מגד את כל קוראיו, ואינו טורח לציין כי טורנר כתב את תסריטו על-פי סיפורו של אנדריי מורואה, פרומתיאוס.

האשמות אלה שתולה אהרון מגד בדוד טורנר, בלזאק, האנטישמיות וכל השאר, תובעים בירור והבהרה.

ב. "נוכלים המוכנים לכל תועבה"
התרגשותו של מגד, מן האופן שבו כותב אגורה בלזאק לאחר מריבה קולנית עם אמו ואחותו באותה גירסה טלוויזיונית פרומתיאוס, קרובה אל המציאות, וב-לכסיקון סיפורת העולם בעריכת טברסקי נאמר, בין השאר, על בלזאק: "...לאחר שכתב טראגדיה בחרוזים, קרמוז'ל ונחל כישלון, החל לכתוב רומנים בינוניים ולמטה מד בינוניים, שהיה מזכרם בכמה מאות פראנקים למי"לים שונים... בלזאק נקשה (מאוחר יותר) הספר הראשון שתיאר את חייו מן-הכרך בראשית (תקופת) הרכושנות —

את הניצול, את הרדיפה אחרי ההצלחה, את "מתנם הזהב" — הזהב הקונה את הכל — מעמד בחברה ואהבה, אדם וארמיות... בשאפו תמיד לעושר ולהצלחה, נכנס (בלזאק) ב-1825 לעסקים בתור מדפיס ומזי"ר ואחרי שנתיים פשט את הרגל... רוץ אביבות ונושפים, אין הוא אמר נואש. הוא ירן רק כמה שעות בערב, ומחצות הלילה עד למחרת בצעריים או בערב יושב בחלוקי הלבו עם ברדס-הדומיניקאנים, ובלגמו ספל אחרי ספל של קפה, כותב כתיבה קרחתנית..."

בניגוד לדמות בלזאק, כפי שזו מצטיירת בעיני אהרון מגד, מבעד לרומנים של בלזאק שהופיעו בהוצאת עט עובד בעברית, מסתבר כי חייו של פרומתיאוס התרכזו בססיונות התיאטרלית שלו, תוך שהוא נרדף על-ידי נושים מחד ורוץ בצע מאידך. מגד ודומיו, הרואים פן אחד של בלזאק, הסופר שחיבר את הקומדיה האנושית, שביגלה כינה אותו קארל מארכס "רואה-החשבונות של החברה", מתעלמים משיגעון הגדלות שלו, המתבטא בכך שקרא פעם לעבר פסלנו של נאפוליאון: "מה שנמוע ממך לעשות בחרב, אשלים אני בעט!" קשה לראות את אהרון מגד המתבונן בפרוטומה של בן-גוריון וקורא לעברו: "מה שנמוע ממך לעשות בחרב, אשלים אני במכות-הכתיבה".

החיסוט המכוער ומעורר-התמיהה של אהרון מגד אחר משמעויות אנטישמיות בדברי טורנר, בעיקר כאשר

א. "אינטרנציונל של סוכנים יהודים"
בין נסיעה לחוץ-לארץ בשליחות אחת, לבין נסיעה בשליחות אחרת, מצליח אהרון מגד להביא תיאור שוטף של סיוריו, פגישותיו במדורו מיומנו של אורח המתפרסם בדבר.

תחת הכותרת "פרומתיאוס הקטן", מביא מגד את שיש לו לומר על סידרת הטלוויזיה פרומתיאוס, המספרת על חייו של בלזאק: "...כל מי שקרא אי-פעם מספריו של בלזאק, או יודע משהו עליו, חש כמה זולה ואווילית היא סידרת הפרטים, פרומתיאוס, המוקדנת עתה על מסך הטלוויזיה מדי ערב-שבת ובערב-שבת. הכל בה רע: הדיאלוג השדוף, שאין בו גם מיספס אחד של שאר-רוח, הבימי המנוחך (אגורה רב עם אמו ועם אחותו, ובה בשעה הוא נוטל את העט ומתחיל, במרץ קבלני, בכתיבת רומן חדש...)"; "...בלזאק של הסרט הוא נוכל, נואף, רודף-בעט — ותו-לא. איך היה מסוגל לכתוב את, אבא גוריון, את, אזוני גראנדה ואת, עזר היחמרי? — קשה להבין, קשה להאמין..."

אלא שמסתבר, שאין לאהרון מגד טענות של ממש כלפי אגורה בלזאק, וסיבת כעסו מתגלה בהמשך דבריו של מגד: "...אבל שראיתי את שמו של דוד טורנר כמחבר התסריט — הבנתי שכאיש כן פרו..." ובנקודה דראמטית זו, דרוש הסבר לקורא שבניגוד למגד אינו מודע לפונקציה של שלוחי-התרבות-הישראלים בפזורה, ו- שאינו יודע כיצד היה מגד לפני 13 שנים אורחה של המועצה הברטית באנגליה, ונשלח לשובועים לעיר קובנר טרי ופגש בדוד טורנר בביתו.

על-מנת שהקורא יזכה בקורטוב של סימפטיה אובייקטיבית ראשונית לאותו דוד טורנר, מגד מתאר את פגישתו עימו כך: "... דוד טורנר, איש בשנות ה-30, קיבל את פניו בברגיוזיות, וכדרך האנגלים הגיש לנו, קורבים-לב, משקאות — לרעייתי ולי — מיין-ענבניות, ול-מארחנו ולעצמו — וודקה. דבר זה לא מצא חן בעיני, משתי בחינות לפחות. כשהש כתמהוני, אמר: 'אתם היהודים, נדמה לי שאינכם שותים חרוץ!' כשאמרתי מניין לו זאת, אמר בדרך לצון: 'אתם, הרי משתדלים להיות פיהחים תמיד!'"

וכאן מציג מגד, כדי דימינו, את גאותו היהודית, ומסביר את עצמו לקוראיו: "כאן, לפי כל כללי הכבוד, צריך היה לקום ולעזוב. אלא שמר ריצ'ארדסון מיהר למשולש את העניין בכמה בדיחות נגד הגוים, ופזרנה עשה תפנית חדה ונעשה חסיד של ישראל למשך עשר דקות תמימות, בנוסף של, עם התניץ חוזר לארץ המעי-סחת וכו'..."

שימור-לב למשמעות העמוקה המסתתרת מאחרי ה-מישפט: "ריצ'ארדסון מיהר לטשטש את העניין בכמה בדיחות נגד הגוים. וטורנר עשה תפנית חדה ונעשה חסיד של ישראל..."

מאוחר יותר, לטענת מגד, הזמין אותו טורנר אל הפאב המקומי (מחווה אנטישמי של ממש) ודיווחו ה-אובייקטיבי של אהרון ממשך ומסביר לעם ישראל, כי טורנר היה שתי כהוגן, כך שאז הוא חזר אל הנושא היהודי: איך קורה שרוב הסוכנים הספרותיים בעולם הם יהודים? וכן רוב המו"לים? לפעמים נדמה לו כאילו קיים איזה אינטרנציונל של סוכנים יהודים... לא שיש לו דעות קדומות אנטישמיות, חלילה — אבל מוזר הדבר שכולם מרמזים אותו כבנייני כספים. בעצם הם מוצצים את דמו. ולא רק את דמו, את דמם של כל ה-סופרים והמחזאים. רוצים את השמנת של רוחו. הם והמארגנים, שגם להם משום-מה שמנת יהודים לכולם..."

ראשו ככותל ומקפיד על כך שגניחות-הכאב שלו תישמענה על-ידי הנוסעים בתאים האחריים... מוקד דולה תיאור זה שתיארה כהנא-כרמון את עמוס עוז מהנבכים, על-מנת להעמידה ליד השבחים שזו העניקה לפני כמה שבועות לפרקי איה של הדרה לזר. מוסיף מוקד על השוואה זו: "...בעוד שקיטעי-תעתיק משעממים מה-רומאן-החדש' הצרפתי, ה-מספרים בעצם על שיכבת הגבורים בישראל... היא היצירה שכהנא-כרמון ממליכה במקום א.ב. יהושע ועמוס עוז ואחרים? בנקודה זו מתעוררת בכל-זאת התהייה הישנה ששא לא. כהנא-כרמון, מגיות מעורבות' כאלה בנעשה בסיפורת הישראלית..."

המשורר דויד אבידן עומד לפרסם בקרוב תרגומים לרוסית מסיפורי, תחת הכותרת "קריסטוגראמי סבורטה ראווידיספוטניקה" (תישדורות מלוויין ריגול), ובמקביל יופיע ספר-שיוריו החדש בעברית, אף הוא תחת כותרת זו.

Advertisement for 'Soviet Union' (ברית המועצות) featuring a large graphic of a hammer and sickle and text in Hebrew and Russian. The text includes 'ברית המועצות' and 'התחמקות'.